

Natasja Hogen (links) en Jacqueline de Graauw

De delegatie Indische vorsten die in 1898 op bezoek kwam ter gelegenheid van de inhuldiging van Koningin Wilhelmina, en voor wie de Regentenkamer (toen nog Commissiekamer) volledig gerenoveerd werd. Fotograaf Henri de Louw, collectie Haags Gemeentearchief.

De minister van Koloniën Jacob Christiaan Koningsberger in zijn werkkamer op het ministerie van Koloniën in 1927. Uit een krantenartikel in *De Courant*.

De kamer die gebruikt werd door de minister van Koloniën zoals hij er nu uitziet. Deze kamer werd de afgelopen jaren gebruikt door GroenLinks-fractievoorzitter Jesse Klaver.

Speurneuzen van gebouw Koloniën

Wat is de geschiedenis van het voormalige ministerie van Koloniën, hoe zag het gebouw er oorspronkelijk uit en hoe functioneerde het? Met die vragen op zak onderzochten Jacqueline de Graauw (bouw-historicus) en Natasja Hogen (architectuur-historicus) het allereerste officiële ministeriegebouw van Nederland op het Binnenhof. Daarbij is geen hoekje gespaard gebleven. “Ik heb elk systeemplafond opgetild.”

“Ik noem mijzelf ook wel eens de Sherlock Holmes van gebouwen”, zegt De Graauw. “Ik kruip echt overal in om te kijken: hoe is het gemaakt? Is het oorspronkelijk materiaal? Mijn ladder sleepte ik van kamer naar kamer. Ik ben zelfs door de herentoiletten naar boven geklommen, er zat daar een klein luikje waar ik doorheen kon en waarachter ik historisch behang vond!”

Het voormalig ministerie van Koloniën, ontworpen door architect Willem Nicolaas Rose, werd tussen 1859 en 1861 gebouwd. In de jaren tachtig van de vorige eeuw werd het in gebruik genomen door de Tweede Kamer.

Het gebouw draagt een hoop geschiedenis met zich mee. De Graauw kreeg de opdracht om die te onderzoeken, en vast te stellen wat er monumentaal waardevol is. Hogen werd daarnaast benaderd om een hele specifieke vraag te beantwoorden: hoe zat de oorspronkelijke klimaatinstallatie in elkaar? Zij onderzocht hoe het gebouw werd verwarmd en geventileerd. “Spoiler alert: het was voor die tijd supermodern, een van de meest grootschalige centrale installaties van heel Nederland. Maar het werkte voor geen meter”, zegt ze lachend.

Kippenhok

Sowieso was het ontwerp van architect Rose erg vooruitstrevend. “Dat werd toentertijd niet goed begrepen”, zegt Hogen. “In vergelijking met andere imposante gebouwen was het een wereld van verschil. De grote ramen, het vele ijzergebruik. Men was dat niet gewend. De Graauw: “Een kippenhok, een blokkendoos, een fabriek. Zo werd het genoemd vanwege het ijzer en de ramen. Het meeste commentaar kwam van het gewone volk.”

Inmiddels is er aan het interieur een hoop veranderd. “Het is allemaal wit en groen geschilderd, in dezelfde stijl. Maar in de ene kamer zie je wel mooie versieringen aan het plafond en in de andere kamer niet. Architect Matthijs de Kraker (WDJArchitecten) die zich, samen met het Rijksvastgoedbedrijf, bezighoudt met de renovatie van het gebouw Koloniën wilde van mij weten: zit er een logica achter deze verschillen?”, vertelt De Graauw.

Na veel onderzoek kwam ze erachter dat de indeling van Koloniën oorspronkelijk hiërarchisch was. “De begane grond was een facilitaire verdieping. Daar zaten geen belangrijke ambtenaren maar juist de portier, de keuken en de archieven waren er opgeslagen. Het was daar heel kaal afgewerkt. De hoge ambtenaren kwamen er zelfs niet. Vanaf de hoofdentree aan het Plein liep er een trap direct naar de eerste verdieping, naar een hal met acht ijzeren zuilen.

Deze eerste verdieping was de zogeheten bel-etage, de mooiste. Daar zaten de hoogste ambtenaren en de minister van Koloniën. De kamer van de minister had het beste uitzicht, namelijk op het Plein en op het Mauritshuis, de fraaiste interieurversiering én een privé toilet.”

Geen eenheidsworst

“De status van de gebruiker bepaalde de afwerking van de kamer. Referendarissen

(afdelingshoofden) hadden chique kantoor-tjes maar wel wat minder luxe, doorsnee ambtenaren zaten nog een klasse lager. Er werd dus heel bewust onderscheid gemaakt in het interieur, het was juist niet bedoeld als eenheidsworst. Nu weet de renovatie-architect dat ook en kan hij bepalen wat hij met deze informatie wil doen tijdens de renovatie.”

Voor architecten is dit heel waardevol, licht Hogen toe. Ook in het specifieke geval van klimaatinstallaties. “Als het zoveel jaar geleden gefunctioneerd heeft op een bepaalde manier, kunnen we daar nu dan nog gebruik van maken?, vroeg architect De Kraker zich af. Juist omdat het zo moeilijk is om moderne installaties te maken in bestaande gebouwen, zeker in monumenten.”

Te koud en te warm

In de negentiende eeuw was slechts een handjevol gebouwen in Nederland uitgerust met centrale verwarming. Voor zijn opdrachtgever haalde architect Rose inspiratie uit het systeem van een ziekenhuis in Parijs. “Tegenwoordig kan alles doorberekend worden met computers en modellen, maar vroeger was het een kwestie van proberen.”

“Het experiment faalde grandioos. Verse en bedorven lucht kruisten elkaar. In de winter werd het te koud, de bovenste verdiepingen werden juist veel te heet. Nog geen jaar later hebben ze gewoon weer ouderwetse kachels

geplaatst. Maar alles wat er toen achter muren en in plafonds is aangelegd, zoals grote kanalen en roosters, zit er vermoedelijk nog steeds”, zegt Hogen.

Prins Bernhard

Naast veldwerk op locatie, deden De Graauw en Hogen ook onderzoek in archieven, oude foto's en originele bouwtekeningen. Zo verkreeg De Graauw door een krantenfoto waardevolle en tot dan toe onbekende informatie. “Vlak voor de oorlog, in 1940, bracht prins Bernhard een bezoek aan het ministerie. Hij werd rondgeleid door de toenmalige minister. Terwijl ze de gang op liepen werden ze gefotografeerd en een foto van de gang is zeldzaam! Ik kon daardoor zien dat er vroeger een parketvloer in visgraatmotief lag, in plaats van tapijt wat er nu ligt. Door dat soort snippertjes puzzel je het hele beeld bij elkaar.”

Indische vorsten

De Graauws grootste trots is haar ontdekking over de Regentenkamer. “Hierover werd altijd gezegd dat die ook door Rose is ontworpen. Maar voor mijn gevoel klopte er iets niet qua stijl. Tijdens archiefonderzoek stuitte ik op een krantenartikel uit 1898, waarin stond dat de Regentenkamer een paar maanden daarvoor volledig was gerenoveerd in verband met de inhuldiging van Koningin Wilhelmina. De kamer is dus niet oorspronkelijk zo gebouwd, dit was tot nu toe niet bekend.” Voor deze huldiging kwam een gezelschap

belangrijke Indische vorsten speciaal naar Nederland. “Zij werden op het ministerie ontvangen, maar men vond de kamer niet chic genoeg. De hele kamer is daarom verbouwd. De wanden, de omlijstingen van de schilderijen, de marmeren schouwmantel, de kroonluchter: alles is uit de kast getrokken om het gezelschap met egards te ontvangen. Die verbouwing is er heel snel doorheen gejaast, tot in de Tweede Kamer aan toe is er destijds discussie geweest of het uitgegeven bedrag wel gerechtvaardigd was. Maar velen vinden het de mooiste kamer van het gebouw.”

Het Binnenhof staat de komende jaren in het teken van een grote renovatie. Het Rijksvastgoedbedrijf is eigenaar van het gebouwencomplex op het Binnenhof en opdrachtgever van de renovatie. Verschillende architecten zijn verantwoordelijk voor de renovatie van een of meerdere gebouwdelen op het Binnenhof. Sander Nelissen en Matthijs de Kraker van WDJArchitecten zijn de architecten van het voormalige ministerie van Koloniën, dat in 1959 werd opgeheven. Bouwhistoricus Jacqueline de Graauw en architectuur-historicus Natasja Hogen werken in opdracht van het Rijksvastgoedbedrijf.